

Izrael 69 – Boldog születésnapot!

Áprilisi pillanatfelvétel a Siratófalnál...

Mártírnap és emlékműavatás

A Komáromi Zsidó Hitközség ezúton hív meg minden jóérzésű embert megemlékezésére, melyet Komárom és környéke zsidósága deportálásának 73. évfordulója alkalmából tart **2017. június 11-én, vasárnap 10:30-kor** a komáromi zsidó temetőben (Aranyember utcája 1.)

Ünnepi beszédet mond: Deutsch Péter rabbi

Közreműködik: Klavanszkij Anatolij kántor

12:00-kor avatjuk fel az 1944-45-ben a Dunába lőtt hittestvéreink emlékművét az Erzsébet sziget végénél, a vízművek épülete mögött. **Beszédet mond: Vági Zoltán történész.**

A rendezvényre autóbust indítunk 10:00-kor a Menházból a temetőbe, 11:30-kor a temetőből az emlékműhöz, az ünnepség után vissza a Menházhoz. Az autóbusz ingyenes, de regisztrációhoz kötött. Regisztrálni június 5-ig lehet a kile@menhaz.sk címen vagy a 7731-224-es telefonszámon.

Emlékezzünk együtt! ■

Kóser pékáru rendelhető

Kóser pékáru legközelebb június 11-re (vasárnap rendelhető), a rendeléseket **június 7-ig (szerda)** kell leadni a menhaz@menhaz.sk címen vagy a 7731-224-es számon. ■

Szerkesztői gondolatok

Szombat este van, két nap és ránk köszönt 5777 Pészachjának ünnepe. Lassan ideje elindulni, a lakásban felkutatni a kovászot, előkészíteni a maceszt, felkészülni a Széder estére, előszedni a Haggadát, hogy idén is felidézzük az egyiptomi kivonulás történetét.

Mi másról is szólhat az áprilisi Szerkesztői gondolatok, mint néhány maceszmozsról az elmúlt közel négy évtizedből. Élénken él bennem, amikor a kommunizmus idején megjött a Magyarországon gyártott, fehér papírzacskós macesz, a nagy szőlőfürtöt cipelő két férfis címkéjű kóser bor, apa lehúzta a redőnyt a konyhában, s azt mondta, ma este nem mehetünk le játszani, mert Széder este van. Ültünk az asztalnál, sós vízbe mártottuk a tojást, miközben odakint arról beszűrődött a lakótelepi zsvaj.

Emlékszem komáromi nagymamám tányérből kiugráló kemény maceszgombócaira, a miskolci nagy ünnepi történeteire, a maceszlisztből készített szülinapi tortáimra.

Felvillan a budapesti közösségi Széder esték emléke, s az első komáromi összejövetel a Menházban, amikor még csak levest és macesztortát szolgáltunk fel.

Nem feledhetem az első Izraelben átélt Pészachot, a családi zsinagógalátogatást és vacsorát Rannánán. Ja, és a pár nappal korábbi felismerést, hogy nem hoztam magammal Haggadát, pánikban rohantam a közeli bevásárlóközpont könyvesboltjába, hogy lecsapjak az utolsó angol nyelvű Haggadára.

Mire ez a szám nyomdába kerül, már túl is vagyunk a jeles napokon, de remélem, mindenkinek megmarad egy pozitív maceszmozsa 2017. kovásztalan napjaiból. ■

PA

Folytatódik a ravatalozó épületének rekonstrukciója

Az elmúlt időszakban kritikus állapotba került a ravatalozó épületében a mosdató helyiség feletti tetőrész. A hiba elhárítását Pészach előtt kezdték meg a szakemberek. Az épület többi részéhez hasonlóan itt is megemelik a tetőt, hogy biztosítható legyen az esővíz elfolyása. Sajnos tavasszal több sírkő is ledőltemetőkben, ezek felállítása a Mártírnápra várható. ■

Elhunyt Hofbauer János (1922-2017)

Izraelben elhunyt Hofbauer János, komáromi Holokauszt túlélő, lapunk olvasója, aki többször visszalátogatott városunkba. A komáromi közösség nevében búcsúzunk tőle. ■

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

2008. január 1-től támogatását az alábbi bankszámlaszámokra küldheti (támogatás személyesen a KZSH titkárságán és csekken is lehetséges):

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

A KZSH címe: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno vagy

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Köszönjük!

Magyarországi olvasóink figyelmébe: Kedves Olvasónk!

Kérjük, hogy az egyházaknak adható személyi jövedelemadója 1 százalékát a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége részére ajánlja fel a 0358-as technikai számon. A MAZSIHISZ rendszeresen támogatja a KZSH munkáját!

Külföldi olvasóink figyelmébe: Támogathat már Paypalon keresztül is!

A Komáromi Zsidó Hitközség megnyitotta Paypal számláját, adományait az alábbi címre küldhetik: help@menhaz.sk

Hitközségi Híradó (Spravodaj) – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja (mesečnik ŽNO v Komárne). Alapítva 1996-ban (1996), **főszerkesztő** –
séfrendaktor: Paszternák Tamás (tamás.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak** –
spolupracovníci: Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő** – grafická úprava: Saláth Richárd, **olvasószerkesztő** – jazyková korektúra: Vadász
Magda (Budapest), Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás** – tlač: Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH**
címe – adresa ŽNO: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax:
00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. Alapítva 1996-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne**
dobja el!

Faliújság rövid hírek

✦ A HH-t, a Shalom klubot és a KZSH-t támogatták: Horn Norbert (Palárikovo), Navon család (Izrael), Hanák Éva (Párkány) és anonimitásukat kérő adományozók. Köszönjük!

✦ Áprilisban a komáromi Šulek gimnázium egyik osztálya látogatott a Menházba. A vendégeket Pasternák Antal nő és Piczek Ferenc kalauzolta.

✦ A budapesti Vörösmarty Gimnázium öregdiákjai is meglátogatták a Menházat. Az épületben Pasternák Antal és Zsuzsanna tartottak számukra vezetést.

✦ Szalagfüggönyök elhelyezésével folytatódott az egybenyitott Wallenstein Zoltán terem és a múzeum felújítása. Hamarosan a parkett is a helyére kerül, ezzel befejeződnék a munkálatok.

✦ Sikeresen pályáztunk Nyitra Megye Önkormányzatánál kulturális és turisztikai programjainkra, a Komárom városa a Duna parti Holokauszt emlékmű környezetének kialakítását támogatja.

✦ A budapesti Emberi Erőforrások Minisztériumától a Menház felújítására nyertünk kisebb támogatást.

Támogatóink / naši sponzori:

ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hagyományainkat követve – Széder este Komáromban

Az elmúlt évek tradícióit követve 5777. Pészachjának első estéjén a Menházban gyűltek össze a tágabb régióból mindazok, akik közösen idézték fel őseink Egyiptomból történő kivonulását. A kibővített Wallenstein Zoltán teremben a díszesen megterített asztaloknál több mint hatvanan követték a Haggada tanításait.

Riszovannij Mihály vezette le az estét. Megismerhettük a szédertál alkotóelemeit, s a történetet, melyet generációról generációra adnak tovább a

zsidó családokban és közösségekben. Az ízletes kóser vacsora ezúttal is Budapestről érkezett. A vendégeket **Paszternák Tamás** koordinátor köszöntötte, s egyben ismertette a közeljövő programjait.

A jelenlévő gyermekek a színes Zsidongó könyvekből ismerkedhettek az ünnep hagyományaival. A vacsora közös bencsolással zárult.

A rendezvény sikeres lebonyolításában oroszánrészt vállaltak irodavezetőink, a tálalásban és rendrakás-

ban a közösség tagjai aktívan közreműködtek. ■

PA

Kidduson a Schweitzer Baráti Társaságnál

Tizenöt éve minden második péntek este a szombatfogadó ima után egy kis társaság gyűlik össze Budapesten a Wesselényi utcában, az Erzsébetvárosi Művelődési Házban. Ők Schweitzer József barátai is és családtagjai. Ezek a találkozó a főrabbi úr halála óta is rendszeresek.

Dr. Schweitzer Józsefné, Ági néni

meghívásának eleget téve április 21-én a komáromi közösségről beszélhettem a mintegy harminc fős közösség előtt. Az állandó házigazda, Hacsek László éppen szabadságát töltötte, így a megjelenteket Schweitzer Gábor köszöntötte, ő volt az est moderátora is. A Kiddust a bátorkeszi felmenőkkel rendelkező Ébner Miklós mondta el. Rövid

beszámoló után számos kérdés érkezett. A közönség tagjai megosztották a Menházban tett látogatásuk emlékét. Kellemes hangulatú, érdekes témákat felvető este volt.

Köszönöm a meghívást, kívánom, hogy még sokáig folytatódjon a főrabbi úr által megkezdett hagyomány. ■

PT

Motoros túra érkezik – beszélgetés Horváth Józseffel

Negyvennyolc éves, nős, két fiú apukája vagyok, mérnök, tanár, igazságügyi szakértő, kosárlabdázó, 12 évig a Maccabi Vívó és Atlétikai Club elnöke (1998-2010) voltam, 2011 óta a Bét Sálom zsinagóga világi vezetői feladatait látom el, kóser kecsketejtermékek készítek.

Hogyan jött a motoros túra ötlete?

2015-ben egy angol filmproducer, Catherine Lurie-Alt filmet készített Back to Berlin címmel, amelyben 11 izraeli és az egyes országokban hozzájuk csatlakozó motorosok Izraelből Berlinbe motoroztak a Maccabi Európa Játékok megnyitójára. Az út magyarországi szakaszán, illetve a berlini megnyitón én is részt vettem.

Az egyik motoros hívott fel 2016 nyár végén, hogy lenne-e kedvem csatlakozni résztvevőként és szervezőként egy olyan úthoz, amely Londonból indulva Jeruzsálemig tart. Igent mondtam, elkezdtem szervezni az utazást. A túra szlogenje Ride for Solidarity. Szolidaritás a terror áldozataival, szolidaritás Izraellel. Demonstrálni amellet, hogy semmilyen különbség nincs az Izraelben elkövetett terrorcselekmények és az európai városokban elkövetettek között.

Milyen eseményekhez kötődik a túra?

2017-ben számos évforduló van:
– 100 éves a Balfour nyilatkozat, mely a jogi alapját teremtette meg Izrael államának (ezért indulunk Londonból).

– 70 éves az ENSZ határozat Izrael államának létrejöttéről.

– 45 évvel ezelőtt történt a müncheni olimpián a 11 izraeli atléta halálával végződött terrorcselekmény

– 50 évvel ezelőtt egyesült újra Jeruzsálem

– a 20. Maccabi Világjátékokra (Maccabiah) kerül sor Izraelben

Voltak már korábban hasonló utak?

1930-ban 11 zsidó motoros kelt útra a brit mandátumterületről (a mai Izraelből) több mint egy év alatt végigmotorozva Európát (Skóciáig jutottak el) sportolókat toboroztak az első Maccabaihra. Az első Maccabiah európai résztvevőinek szinte mindegyike

alijázott, így túléltek a holocaustot. 2015-ban volt a Back to Berlin, amiről az előző pontban írtam.

Merre vezet a túra útvonala?

London-Brüsszel-Köln-Nürnberg-Dachau-Salzburg-Mauthausen-Pozsony-Budapest-Arad-Szófia-Athén-Haifa-Tel Aviv-Jeruzsálem.

Hányan csatlakoznak a hosszú úthoz? Mikorra érkezik meg a menet Izraelbe?

4 amerikai motoros (ők evangélikus keresztények), 2 német, 1 svájci, 3 magyar, 1 osztrák, 1 román és 1 izraeli, összesen 13 motoros. Az izraeli motorosunk egy 73 éves úr, aki 15 évvel ezelőtt veszítette el feleségét és unokáját egy Petah Tikván történt merényletben: <http://www.lifeafterterror.org/event/ruth-peled-and-sinai-keinan/#>

Követhető-e a túra a világhálón?

Igen a www.ride4solidarity.com illetve ride4solidarity Facebook oldalon.

A túra résztvevői június 18-án, vasárnap felkeresik a Menházat. A részletekről a kile@menhaz.sk címen érdeklődhetnek. ■

Halmos Sándor: Szól a kakas már

A dal és története többször előkerül Kacér Illés írásaiban, s a magyar nyelvterületen élő, és a hazától elszakadt zsidók ünnepein ma is gyakran megszólal.

A nagy öreg, Eizik rabbi már meghalt, de nótája, amely a közeli hajnalt ígéri Izraelnek, itt maradt, a harmadik szombati lakomán éneklük a kállaiak:

„Szól a kakas már,
Majd megvirrad már,
Zöld mezőben, sík mezőben
Sétál egy madár“

A nagy rabbi, reb Eizik emléke legyen áldott, künn járkált a szabolcsi utakon, zöld erdőben, sík mezőben. Valahol egy pásztor fújta furulyáját. A madárról fújta, amely aranyzöld szárnyával, kék lábával csak sétál, sétál: át-sétál az időkön, és az időtlen időkön. A szent ember felfigyelt. Már hallotta valahol a dalt. Kétezer év előtt, s még előbb. A Móriahegyen, a Templomudvarán énekelte a szolgálattelévő léviták kara, miközben Ászáf fiai, Jédutun fiai, és Kóráh énekmesterei húzták a nyírettyűt, pengették a cimbalmot, fújták az ezüsthangú fuvolát, és a bőgőt. Krajcárt adott a pásztorfiúnak, hogy énekelje el neki. És még egy krajcárt, hogy fújja a furulyán, és újabb krajcárt, és újabb krajcárt. Még egyszer fiam. Most fújd. Most énekelj. Százegy krajcárt adott már, százegyszer énekelte-fújta a pásztorfiú. Százkettedszer nem tudta többé. Akárhogy erőltette fejét, és furulyáját, egyetlen hang nem jutott eszébe. Átadta örökáron a rabbinak. Ettől kezdve a kállai caddiké a dal.

Várj madár, várj.
Várj madár, várj
Várj madár, várj.

...Nézik a kék Mózes – foltot a caddik ajakán, és leolvassák róla a szöveget. Amely most a klarinét cifrázását követi.”

Hej, de mikor lesz az már?
Jibuneh ha-Mikdos, ír Cion timaléh,
Akkor lesz a –a-az máár,,

Harmadszor is előkerül: „Itt cseng a fülemben, mint egy régi dalocska. „Várj madár, várj, sose lesz az már”... Engem megvárt a kéktollú álommadár”.

Az emléke is kísért: „A temetőben nagy kerek vörös kő alatt nyugszik a

nótás caddik. A sírkő alján kis postaláda, amely a földbe visz. Sulem elmerog egy imát, és a ládikó nyílásába csúsztatja a cédulát, amelyre ráírta kívánságait”

Cholnoky Viktor másként ismeri a legendát: „Azt mondják, hogy ezt a nótát valahol Nánás, vagy Kaba környékén költötte egy rabbinak a fia, aki nagy reb lehetett volna, ha olyan nagyon szomorú nem lett volna az elméje. De úgy, amilyen bús kedvű, emberkerülő volt, inkább kiment a mezőre, ott magában énekelgetett, és nézte az ég virágait, a csillagokat, vagy pedig a föld csillagait, az aprószárú mezei virágokat. Sok ilyen zsidó van. Hasznavehetetlen, munkakerülő emberek, akik dolog helyett énekeket gondolnak ki, és csak terhére vannak a hitközségnek”

Éli Wiesel is ismerte a legendát s regényében is elbeszélte.

Rabbi Eizik Tabu 1821. március 10.-én halt meg Nagykállón, hetven éves korában. Másnap, Ádár hó 7.-én temették el. Temetése évfordulóján máig ezrek zarándokolnak sírjához. Sírkövén –nyilván kívánsága szerint – ez a héber betűs három szó áll: „Vehájá, ehrlicher Jud,, – „Tiszteessége zsidó volt”.

A legenda elő van készítve már Ber Bolechow héber emlékiratában. A szerző sokat utazott Lengyelországból Magyarországra, hogy innen bort szállítson. Fontos adatokat közölt a XVIII. századi zsidóság életéről a Hegyalján. Azt írja szerencsi tartózkodásáról: „Amikor fent említett atyja házában ünnepeltem, fia, R. Eizik, kis gyermek volt, még serdülő, szép arcú. Kellemes hangon énekelte.”

A legendának több változata is ismeretes. A dal szövege valamint héber fordítása sokszor került közlésre. 1840 előtt azonban nincs írásos nyoma. Úgy látszik, hogy vándormotívummal van dolgunk, mert hasonló legenda járja Baál Sém Tov-ról.

Végezetül álljon itt a népdal teljes szövege:

„Szól a kakas már,
Majd megvirrad már-
Zöld erdőben ,zöld mezőben
Sétál egy madár.
Micsoda madár?!
Micsoda madár?!
Arany szárnya, arany lába...
Engem oda vár.
Várj madár, várj!
Várj madár, várj!
Ha az Isten neked rendelt,
Tied leszek már.”

Ez talán megújítja a figyelmet Kacér Illés munkái iránt, akinek évtizedek óta egyetlen sora nem jelent meg Magyarországon, holott megérdemelné.

A nagykállói rabbi unokája és kísérete egy évtizede Nagykállón járt és cigányzene mellett énekelte nagyapja kedves nótáját. Óriási élmény volt azoknak, akik hallgathatták. Dr. Neumann Ernőnek, Temesvár főrabijának –aki 55 éven át szolgálta híveit – is kedvenc nótája volt. Temetésén, sírba tétele előtt a szomszéd házból megszólalt egy kakas.

A ma embere számára érdekes lehet, hogy az egykori csodarabbik máig is jót tesznek. A sírjukat gondozóknak megélhetést adnak, s a hozzájuk vándorlók kérései sok esetben meghallgatást nyernek. Egyszer jó lenne erről részletesebben írni. Tavasz jön, szól újból a kakas és emlékezésre hívja az elszármazott és hazai zsidóságot. ■

Halmos Sándor

MACHAR – tanuljunk közösen a zsidóságról

Online oktatási programunk keretében minden szerdán új filmeket töltsünk fel weboldalunkra. Az érdeklődők az alábbi linken regisztrálhatnak: <http://kehreg.com/machar/>. A már csatlakozott felhasználók a három szemeszter oktatási anyagát az alábbi linkeken érhetik el. Február végén a harmadik szemeszter kvíz kérdései is felkerültek a világhálóra. ■

Feuerstein Azriel:

KELJFELJANCSI

Epilógus 5. rész

A katona is felugrott hirtelen. Yehuda elkezdett nevetni gondtalan, egészséges gyermekkacagással, és a kacaja egyre erősödött ahányszor a katona felugrott. Ez a kacagás a gondtalanságával és a bizalmával elfeledtette a gyászt, félretolta az aggodalmainkat, és mint a meleg tavaszi szél felolvasztotta a jeget, szenvedések emlékeit, a szobát és szívünket örömmel, és reménnyel töltötte el. Ha a sors kegyes lesz hozzám, a halálom órájában ezt a nevetést akarom hallani.

Most, hogy már tapasztalt szülők lettünk, már nem félünk attól, hogy az emlékeink visszatérnek a gyerekeink álmaiba, az évek hirtelen szaladni kezdtek, egyre gyorsuló tempóban. Gyerekeink, mondtam, mert 1953-ban kislányunk született, Eszter, aki a megboldogult anyukám nevet kapta, mint ahogy a fiam, Yehuda, az Anni apja nevet örökölte. Eszterke élénk kislány volt. Már alig egy éves korában felemelte a két kis karját és elkezdett szaladni, csak a fékekkel volt baj, megállni nem nagyon volt képes. A rágalmozói azt állítják, hogy ezt a problémát a mai napig nem oldotta meg. Impulzív, élénk és könnyen hevülő kislány volt, Yehuda volt mindig nem csak az idősebb, de a higgadtabb, a megfontoltabb is. Eszterke pajkos is volt, és amíg Yehuda be nem vonult, hajcibálással és csiklandozással húzta ki őt a szokott nyugalmából és a béketűréséből, csak amikor már Yehuda a tisztizurkuzson volt, akkor kapott egy kis respektust. De mind a ketten szerető és jó testvérek voltak, mind a ketten jól tanultak, állandó öröm és büszkeség forrásai voltak.

Szép, nyugodt családi életet éltünk a megszokott problémákkal és gondokkal. Engem a Keren Kayemetben a mezei munkából irodai munkára vittek át, megszerveztem és vezettem az országos térkép levéltárat, és ha eddig a sok újonnan alapított települést a cipőm talpán keresztül ismertem, most alkalmam lett arra, hogy részt vegyek a fejlesztésük tervezésében is, a hűtött irodában, az íróasztal mögött, arról nem beszélve, hogy ez rendezettebb családi életet tett lehetővé. A fizetésem ugyan állami hivatalnoki fizetés volt, az akkori idők mértékei szerint, amelyek a ma is sokkal szerényebbek voltak, és az egyenlőségen alapultak. Ez nem nagyon zavart, mert a feleségemnek, Annikának az a tulajdonsága, hogy minden fizetésből ki tud jönni, mert a természeténél fogva takarékos. Különbösen is, a helyzetünk nem volt rosszabb, sőt, talán egy kicsit jobb is, mint a környezetünké. A mi nyugodt életünk háttérben állandón ott volt a kis és fiatal államunk állandóan fenyegetett léte. A minden évi tartalékos szolgálatok, nem harci egységekben ugyan, a lágerből visszamaradt betegségek miatt, de így is elég nehezek, kényelmetlenek és kellemetlenek. A hírek, minden órában, az állandóan visszatérő terrortámadások a létünk háttérét és szerves részét képezték. A kis, egyszoba konyhás lakásunkat pont egy

nappal a színáji hadjárat előtt cseréltük, 1956-ban és az első nap, amikor felébredtünk, mesélték, hogy egy egyiptomi hadihajó el kezdte lőni a szomszédos haifai kikötőt, az összes szomszéd kinn volt, nézte, hogy mi történik, de mi fáradtak voltunk a költözködéstől és átaludtuk az egészet. Reméltük, hogy ez lesz az utolsó háború. Egyébként ez az egyiptomi hadihajó, az Ibrahim el Aual, volt az egyetlen a történelemben, amely rövid tűzharc után egy kommandónak megadta magát és utána hosszú ideig szolgált az izraeli tengeri haderőben.

Megint elkezdtem a kinti munkát, először, mint segéd-földmérő, azután, mint önálló földmérő. Ebben az időben a Keren Kayemet tervezte, mérte, jelölte és vitelezte ki az összes határmenti utat, A határmenti területek az utak nélkül, tulajdonképpen szabadok voltak minden arab pásztornak, csempésznek, rabló és terrorista számára. Részt vettem derékig sárban, a Hule tó kiszárításában és az új, északi országút megjelölésében a libanoni határ mentén és az ottani, új települések parcellázásában. A szíriai határon egy fél napig feküdtünk tűz alatt, az első olyan határviszályban, amelyben tankok is részt vettek. A jordániai határon lévő utakat, Lahav kibbuc mellett, gyakori lövöldözésekkel kísérve mértük ki. Apropos, ha lövöldözésekről beszélek, azt úgy kell érteni, hogy ránk lőttek, nekünk nem volt fegyverünk, csak elvéve egy-két határőrökésérőnek. Nagyon nehezen dolgoztunk, de majdnem mindig hazajöttünk a hét közepén is, nem csak szombatira. A fizetésünk az étkezési és a mezei pótlékkal erősen javult, ami eléggé fontos volt, mert, ahogy a gyerekek nőttek, úgy nőttek a szükségletek is, de a lényeg az volt, hogy éreztük, fontos és nélkülözhetetlen munkát végzünk, amely hosszú évekre meghatározza Izrael határait és a fejlődését. Büszkéek voltunk magunkra. Tíz évi állami lét alatt, Izrael területe, amely azelőtt hatszázezer zsidót látott el szerényen és körülbelül annyi arabot nyomorban, vagy nagyon szűkösen. Most kifejlesztettünk több mint ötven új települést, amely nem csak saját magát volt képes ellátni bőségben, de azt a kétmillió zsidó menekültet is, akik Európából, Yememből, Marokkóból, Tuniszból és a világ négy sarkából érkeztek. Igaz az, a tény, hogy az állam kikiáltásával párszázezer arab elhagyta az országot, segített az első millió befogadásában, akik egy fillér nélkül, sokszor egy szál gatyában, egy év alatt érkeztek a nincstelen évek terrortámadásait nyögő, öt arab állam kivert hadseregének a kárait szenvedő új országba, de bocsánat a nem divatos kifejezésért – a puszta felvirágoztatása munkájának a nagyja a kis jisuv erőfeszítésének volt az eredménye. Az új falvak, a masszív talajjavítás, fák millióinak az elültetése és gondozása, az eredményes tervezés tették ezt lehetővé. Ezeknek a feladatoknak az oroszlánrészét az annyira megrálgalmazott Keren Kayemet hajtotta végre, a Szochnut és a külföldi zsidóság támogatásával. Tegyük még hozzá, bár nem itt a helye, hogy nincs nagyobb hazugság, mint a mese az arabok kizűzetéséről. ■

Folytatjuk

EGY ÉV IZRAELBEN

Dr. Paszternák András útinaplója

60. fejezet

Kérdés a múltból: MALÉV-vel vagy ELAL-lal?

(2012. február 4.)

Az ember másfél napra elhagyja az Internet világot, s mindeközben annyi minden történik, hogy blogger legyen a talpán, akinek sikerül lépést tartania az új fejleményekkel.

Ha az elmúlt évtizedekben Izraelbe indult vagy onnan érkezett egy-egy ismerős, a Mikor? követő második kérdés minden bizonnyal az volt: MALÉV-vel vagy ELAL-lal? Az utazó fél szemmel mindig a két légitársaság elektronikus hírleveleit leste, van-e véletlenül egyiknél, másiknál valamilyen Ben Gurionra szóló akció. A tervezett repülés előtt egymást követően ütötte be a böngészőbe a <http://www.malev.hu>-t és a <http://www.elal.co.il>-t. Összehasonlította a két viteldíjat, majd döntött.

12 izraeli utam kb. felénél választottam a „hazai” légitársaságot, a MALÉV-ot, ahol magyarul kérhette az ember az ételhez járó Sió narancslevet.

Amikor egy-egy kirándulásról, szakmai útról hazatérőben megpillantottam a madridi, zürichi, brüsszeli vagy londoni terminál épülete felé guruló kék orrú Boeing-ot, félig már otthon éreztem magam.

A legemlékezetesebb MALÉV utam az isztambuli járathoz kötődik. 2005

szeptemberében Laci kollégámmal együtt egy törökországi konferenciára küldött ki a témavezetőnk. Mindkettőnknek ez volt az első „szolgálati útja” az MTA Kémiai Kutatóközpontból, az első külföldi szakmai megmérettetés. Munkatársam ekkor repült először. Kóbánya-Kispesten találkoztunk kora reggel, kicsit furán festettünk a két posztertartóval a vállunkon. Laci nagyon izgatott volt, az ablaknál kapott helyet. Lelkesen leste a monitoron merre járunk, s percenként kommentálta az ablakból látottakat. Teljes nyugalomban ültem mellette, s a végén már csak egyetértő bólintással nyugtáztam a tőle hallottakat. Amikor megérkeztünk a KOC University lenyűgöző, tengerre néző kampuszára, hirtelen nagyon lelkes lettem. S miközben a tájat csodáltam, Laci csak beletörődvé bólogatott mellettem, mint azt pár órája még én tettem ott fenn a MALÉV-gépen.

Van egy nagyon kedves barátom, az apukája hosszú éveket húzott le a MALÉV-nál. Amikor náluk vendégeskedem, mindig az az érzésem, egy repülőtéren járok, biztos vagyok benne, hogy ez az öt betű nekik többet jelent egy munkahelynél. Mindenféle modellek, plakátok, emléktárgyak, még a telefon csengése is a légitársaságot idézi. Nem lehet könnyű nekik ezekben az órákban.

Elszállt a MALÉV, s vele együtt egy

korszak is, de az emlékek, egy-egy stewardess mosolya velünk marad örökre, s sokáig halljuk még a Malév-szignált a fülünkben.

(2012. február 5.)

Ma este az egyik Olvasóm azt írta, mostanában csupa szomorú bejegyzést lát tőlem. Jöjjön hát néhány vidám pillanat az elmúlt hétről. A „családi kör 2.0 fedőnevű akció kedden indult, amikor felkerekedtem, s hosszú szünet után beutaztam Tel-Avivba. A 61-es buszon mindig rádöbbenek, itt lakom 40-45 percre ettől a nyüzsgő metropolistól, s mégis oly ritkán teszem tisztelem a felhőkarcolók tövében. Natihoz és Danhoz voltam hivatalos. Unokatestvérem vacsorára invitált. Pont itt volt az anyukája és a nagymamája is Zürichből. Végre ismét alkalmam volt egy kicsit németül beszélni. Két nap múlva újra a belvárosban futottunk össze, együtt mentünk egy unokatestvér (azaz az én unokatestvérem unokatestvére) az esküvőjére. A szerény, több mint 500-550 fős összejövetelt a Jeruzsálemben vezető 1-es út melletti Shores moshavban tartották. Posztdoktori nyolc hónapom alatt ez volt a negyedik szentföldi esküvő, amelyen részt vettem. Állófogadás, hüpe, kétfogásos vacsora, táncsalom megszakítva, kis program, barátok köszöntője, desszert büfé. Aztán éjjel körül elkezdt hazafelé indulni a násznép.

Fél kettőre értem vissza Ramat Ganba, de nem jutott sok idő az alváshoz, reggel már indultam is délre. Shafir moshavban gyűlt össze a család a nagypapa – nagymamám testvére – halálának évfordulóján. Kis kerti ebéd, egy unoka visszaemlékezése a szabárról (nagyapa héberül). A fel s alá rohangáló dedunokák hada jelezte az 1948 óta megtett – gyakran nem is annyira könnyű – utat. Együtt indultunk a temetőbe. Megemlékezés, majd a közeledő sabbes miatt Ashkelon felé vettük az irányt.

Este szombat-köszöntés, családi vacsora. Másnap reggel sokáig alvás, majd előre nem tervezett fürdőszobába szorult nagymama-mentő akció a közelben. Ünnepi ebéd, pihenés, olvasás, Havdala, fél hétkor indulás az állomásra. 19:08 – harmadik vágány, kigördül a gyors Tel-Aviv felé, vissza a dolgos hétköznapokba. ■

Folytatjuk

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből

A konyhai posztcionizmus A.B. Jehosua regényében

A posztcionizmus mozgalom illeszkedik az univerzális mozgalmakhoz főleg a globalizációs ideológiákhoz, a fő szóvivőjük az úgynevezett baloldali pártok és hívei. Nem könnyű pár sorban összefoglalni a különböző szempontjait ennek a mozgalomnak és hatásait a politikai és a mindennapi életre.

De szeretném összekötni két következményeit: a modern héber irodalmat és az izraeli konyhát, meglepetésemre az összefüggést A.B. Jehosua regényében a posztcionizmus ideológia magyarázza meg. A cionizmus egyik fontos alapja volt a diaszpórai zsidók Izraelben való letelepedésének és Izrael állam megalapításának és fejlődésének. Ez az álom csak részben valósult meg. A világ zsidóságának csak egy része lakik Izraelben, de az állam megalakult növekszik és fejlődik. A megerősödött cionista ideológia már kevésbé aktuális, más problémákkal kell szembeszállni, például az ország liberális és demokrata jellegével.

A posztcionista ideológia hívei között írók, költők, színészek arra hívják fel a figyelmet, hogy az Izrael Állama szerintük nem ad elég állampolgári jogot az 1948-tól az államban lakó arab, muzulmán és keresztény lakosoknak. Ha az állam hasonlítani akar más európai és nyugati államokra, és modern, liberális, demokrata országnak minősíti magát, nem lehet az izraeli arab közösséget marginalizálni. A vita folytatódik és a minden napi élet jobban élesíti a konfliktust a cionisták meg a posztcionisták között. A modern Héber irodalomnak

is nagy szerepe van a cionista ideológia kritikájába és a posztcionizmus erősödésében. A.B. Jehosua a héber irodalom egyik legismertebb írója nem titkolja a politikai nézeteit. Novelláiban az izraeli arab társadalom leírásából lehet látni, hogy ő mennyire keresi az ideális együttélést, aminek a kulcsát a konyhába lehet megtalálni. "A Felszabadult Menyasszony" című novella az arab konyha csodás ételeinek leírása nem csak a regény cselekményét szolgálja, hanem az író posztcionista ideológiát is bemutatja. A közeledés és a megértés a két nemzet között a kis tettekkel, a mindennapi élet közös szokásaival és rutinjával elérhetőek. A regény zsidó szereplője párszor ellátogat egy galileai arab faluba és hamarosan megérti, hogy az egyik domináns vonzóerő a szívélyes vendéglátás, aminek a csúcspontjai a legízletesebb ételek és italok. Az asztal majdnem összeomlik a sokféle ízletes hústól, körettől és édességtől és a vendég csak ott talál nyugalmat és megértést.

Nem titkolom, hogy ez a nézet talán naiv és sajnos nem bizonyított mindenhol, de Jehosua is tudja, hogy a regény fontos szerepe az, hogy bemutasson alternatívát, olyan valóságot hoz-

zon létre, amelynek ha van csak 1 % esélye van a megvalósulásra akkor is fontos közölni és reménykedni benne.

Az arab nyelvű országokból származó izraeliek már otthonról ismerik az arab konyhát és mások is megkedvelték például a humuszt, a pitakenyeret és különlegesen pár édességet. Az autentikus izraeli konyhában megtalálhatók az itteni nemzetek ételei, lehet mondani, hogy ezen a téren már gyakorolják az együttélést és a megértést. A galileai konyha szinonimája arab és zsidó ételeknek, egzotikus fűszereknek és sok saját termelésű zöldségnek.

Lencse és tésztakörítés a galileai konyhából

Hozzávaló: 1 pohár barna lencse, 20 dkg széles metélt, 1 hagyma, só, bors, darált kömény, 3 pohár víz, 1/2 pohár olívaolaj, apróra vágott petrezselyem, 1 pohár mandula és fenyőmag.

Elkészítés: A lencsét kb. 2 óra áztatás után 3 pohár vízbe főzzük és hozzáadjuk tésztát. Leszűrés után hozzáadjuk a 1/4 pohár Oliva olajban pirított hagymát, és a maradék olajba pirított mandulát és fenyőmagot. Összekeverjük és hozzáadjuk ízlés szerint a fűszereket, tálalás előtt az apróra vágott friss petrezselymet. Aki szereti, a petrezselyem felét korianderre cserélheti. ■

Dr. Orna Mondschein

Milí priateľka,

ÚŽĚŇNO a ŽŇNO Ďunajská štréda vás pozývajú spoločne osláviť sviatok **lag BaOmer**. Príďte so nami zabaviť, budeme grilovať a sťažiť pri dobrej hudbe.

KEDY: 14.5.2017 od 11:00 hod.
KDE: ŽŇNO ĎS, Bacsoškova 3.
KTO: všetci a dobrou náladou

švoju účasť prosím potvrdiť do 8.mája na mailovej adrese: werner@uzzno.sk

Tzámz sa na vás! ÚŽĚŇNO a ŽŇNO Ďunajská štréda

Sochár, umelec, autor – rozhovor s Valerianom Trabalkom – II. časť

Aké publikácie so židovskou tematikou ste doteraz pripravili?

V roku 1996 som vydal Prvý hebrejsko-slovenský slovník, ktorý je skutočne prvý a jediný svojho druhu na slovenskom knižnom trhu. V roku 1999 sme zostavili s D. Polakovičom (Židovské muzeum Praha) Katalóg kníh bratislavskej synagogy.

Práce, ktoré som počas svojho pôsobenia v IJ napísal, boli postupne publikované: Hebrejský šlabikár, niekoľko zošitov Gramatiky a Čítaniek. Nasledovali výstupy grantov Úvod k rabínskym komentárom, Komentáre k Tóre, Halacha a Agada. Niektoré príspevky vyšli v rôznych zborníkoch, ktorých editorom bol Egon Gál a Peter Salner.

V roku 2000 vyšiel môj preklad Modlitieb na uvítanie šabatu. V 2004 som preložil a zostavil Pesachovu Hagadu. S Janou Mielcarkovou sme vydali učebnicu ivritu Základy hebrejčiny (2002, 2006). V minulom roku vydala Izraelská obchodná komora na Slovensku môj preklad Antológie Talmudu (podľa A. Steinsaltza) a ŽNO Bratislava Modlitby synov Jisraela na sobotu.

Predstavte nám, prosím, najnovšiu modlitebnú knihu na sobotu.

Sidur na Šábes som preložil už v roku 2004, dlhší čas ležal u rabína Myer-

sa a r. Steinera pripravený na korektúru, mal vyjsť vo vydavateľstve ÚZ ŽNO Chaim, ktoré však prestalo existovať. Našťastie terajší predseda bratislavskej obce Egon Gál podporil myšlienku vydať túto dôležitú liturgickú literatúru. Posledné slovenské preklady sú z tridsiatych rokov minulého storočia.

Sidur obsahuje hebrejský text, transkripciu podľa aškenázskej výslovnosti a preklad v súčasnej slovenčine. Obec ho vydala v náklade 200 ks. Pokiaľ viem, rabi Myers, ktorý mi pomohol cennými pripomienkami, ho v synagóge používa. Napadlo mi, že by aj ostatné obce mohli mať záujem o sidur na Šabat, rozposlal som preto mejly s ponukou, aby som zistil popyt. Zatiaľ prejavilo záujem asi päť obcí. Knihu som nútený vydať vlastným nákladom, takže musím zohnať dostatok záujemcov. Cena jedného výtlačku je 12 EUR. Snáď môžem uviesť moju e-mail adresu pre prípadných záujemcov: vtrabalka@gmail.com

V „šuplíku“, či dnes skôr v počítači, mám preložené ďalšie sidury, na všedný deň, na kabalat šabat s minchou a maarivom a na odchod soboty. Začal som pracovať aj nad machzormi, teda modlitebnými knižkami na sviatky. Uvidíme, či sa podarí nájsť finančné prostriedky na ich vydanie.

Okrem modlitebných knížiek som preložil veľa náboženskej literatúry, spomeniem Chumaš, Šulchan aruch, všetky megily, niektoré traktáty Mišny, Antológia Mišny (tá by mala vyjsť v Izraelskej obchodnej komore na Slovensku tento rok). Všetky preklady sú s komentármi.

Ako vidíte súčasnosť židovskej komunity v SR? Aké sú vaše vízie ohľadne menších miest?

Nie som jasnovidec, ale zdá sa, že mladí ľudia sa zapájajú do komunitného života, prinajmenšom v Bratislave. Náboženský život „strážia“ dvaja ortodoxní (Chabad) rabíni, Baruch Myers v Bratislave a Zeev Stiefel v Piešťanoch. Niekoľko rokov úspešne pôsobil v Bratislave a vlastne na celom Slovensku liberálny rabín Míša Kapustin z Krymu.

Nedávno som bol v Trenčíne. Obec, ktorá sa obnovila pred štyrmi rokmi, má 48 členov. Okrem spoločného trávenia sviatkov a iných aktivít organizujú každomesačné prednášky s rabínom Kapustinom. Majú krásne priestory a veľmi aktívnu predsedníčku, pani Oľgu Hodálovú. Myslím, že pri dobrej vôli majú aj malé mestá potenciál udržať si svoju komunitu.

*Lubina, Kopanice u Frantov,
30. januára 2017 ■*

PT

Židovský život vo Zvolene

(Pokračovanie zo strany 4.)

Študenti majú možnosť diskutovať s prednášajúcimi. Na záver sa im premietne film s tematikou vojnových udalostí. Zvolen má ešte jeden priestor, pripomínajúci dopad akejkoľvek totality na životy občanov.

Za pomoci Rotary klubu Zvolen a Ministerstva kultúry SR sa nám podarilo vybudovať „Park zabudnutých susedov“. Pripomína obyvateľom mesta, že mali susedov, ktorí tu žili a jedného dňa museli odísť. Neboli pohodlní oficiálnej štátnej moci - nielen Židia, ale aj Česi, Rómovia, antikomunisti. Spomienku na týchto ľudí robíme 8.mája.

Tento priestor sme otvorili pred piatimi rokmi. Jeho súčasťou je fontána v

tvare vyburaných dverí. Návrh parku a fontány urobil Ing. arch. Igor Faško. Fontánu realizoval Marian Skučka.

Je dôležité nezabúdať na históriu. Nemenej dôležité je venovať sa mladšej generácii. Zaujať ich novými, pre nich zaujímavými aktivitami. Vytvárať im priestor na stretávanie. Podporiť ich pri stretávaní a povedať im, kde sú ich korene. Nie vždy to stačí a nie vždy sa náš úmysel podarí. Často nie sú naše návrhy pre mladých akceptovateľné, preto je dôležité, aby sme boli pripravení počúvať, keď prídu so svojím návrhom.

Ako vyzerá v súčasnosti židovský život vo vašom regióne?

V minulosti sme sa snažili navštevovať susedné obce, chodili sme aj do Čiech, Maďarska a Poľska. Tieto aktivity sa vytratili. Myslím, že je to škoda.

Každá obec môže niečo ponúknuť.

Nielen trzny, ale aj kultúrne podujatia alebo šport. Pokiaľ sa výbory obcí nebudú snažiť dopĺňať teraz už prestarnuté obce na Slovensku mladými členmi, malé obce sa budú postupne rušiť. Zostanú len dve alebo tri obce vo veľkých mestách.

Treba myslieť aj na starú a starnúcu generáciu, ktorá sa narodila po druhej svetovej vojne. Vytvoriť seniorské zariadenia, ktoré by boli pre nich dôstojným miestom na život.

Ako vidíte budúcnosť židovskej komunity na Slovensku? Aké sú vaše vízie ohľadne menších miest?

Mnoho oblastí treba udržiavať, ale mnohé treba aj rozvíjať. Verím, že aj keď nás je len "pár" dokážeme ešte chvíľu niest pochodeň židovstva a dokážeme ju odovzdať mladšej generácii, ktorá nikdy nesklamala. ■

PT

Židovský život vo Zvolene – rozhovor s Jozefom Klementom

Narodil som sa v Turčianskych Tepliciach v rodine, kde sa o židovstve hovorilo ako o niečom, čo si človek nesie po celý život v dobrom aj v zlom. Nemal som veľa informácií o židovských tradíciách, lebo sa u nás nedoržievali. Mama sa modlila svoje vlastné modlitby a otec na Jom kipur do práce nešiel. Po základnej škole som išiel na Strednú školu pre zubných laborantov do Žiliny.

Po jej ukončení som začal pracovať ako zubný laborant v nemocnici vo Zvolene. Práca ma veľmi bavila, ale pre alergiu na živicu, ktorá sa v tom období v laboratóriu veľa používala, som musel z práce odísť. Po absolvovaní Strednej školy strojníckej vo Zvolene a následne Energetického inštitútu som pracoval v Nemocnici Zvolen na Technickom oddelení ako energetik.

Medzičasom som sa oženil. Máme dve deti Elu a Barboru, ktoré sú už dospelé a žijú si svoje životy.

Po roku 1990 som začal podnikáť v oblasti výroby pečiatok, tlačovín a reklamy. Založil som firmu Klemo. Dnes - po 26 rokoch - vidím, že som sa rozhodol správne.

Ktoré boli najvýznamnejšie obdobia židovskej komunity vo vašom meste?

Históriu židovských sviatkov som začal vnímať viac po nežnej revolúcii.

10 - 15 ľudí z Banskej Bystrice a Zvolena založilo Židovskú náboženskú obec v Banskej Bystrici. Prví ma oslovili Redlingerovci. Začali sme sa stretávať, zo začiatku v prenajatých priestoroch. Nadšenie, že niekde patrím, bolo veľké. Snažil som sa s celou rodinou a ostatnými členmi komunity pripravovať akcie, ktoré priťahli aj ďalších. Postupne sa počet členov obce zvýšil na sedemdesiat.

Prvým predsedom obce bol Juraj Turčan. Prvý Pesach sme urobili pod láskavým vedením a dohľadom kantora Neufelda z Brna.

MUDr. Eva Krečová bola prvá, ktorá priniesla na naše stretnutia pripomínanie - čítanie o veľkých sviatkoch.

Boli sme prvá obec, ktorá začala robiť makkabiadu po druhej svetovej vojne. Po pätnástich rokoch sme ponúkli možnosť pokračovať v tejto tradícii Ústrednému zväzu ŽNO v SR. Pripravovali sme nielen športové podujatia, ale aj kultúrne aktivity.

Navštevovali sme spriatelnené židovské komunity na Slovensku. Pri mnohých aktivitách nám veľmi pomáhala pani Alice Gingold, ktorá prišla do Zvolena

v deväťdesiatych rokoch z USA ako vyslankyňa mierových zborov. Niekoľko rokov nám nezištne poskytovala neoceniteľnú pomoc pri rozvíjaní židovského života v našej znovuzrodenej komunite. Vďaka jej úsiliu, nadšeniu a zapojeniu svojich priateľov a blízkych, sme dostali v úplných začiatkoch literatúru aj materiálnu pomoc, ktorá nám umožnila začať praktizovať veľké sviatky. Boli to jednoduché opisy postupov pri Pesachu, Purime, Chanuke, ktoré sa preložili z anglického jazyka do slovenčiny. V neposlednej miere aj chanukové sviečky, ktoré prišli vďaka jej úsiliu do rodín, pesachové taniere, dreidle pre najmenších, dokonca krásny šofar - v obci sa našiel aj člen - vnuk posledného kantora v Banskej Bystrici Leo Redlinger, ktorý dokázal na ňom trubiť.

Bez jej aktívnej pomoci a podpory by naša obec bola v mnohom ochudobnená. Žiaľ, tento vzácny človek už nie je medzi nami. Na jej pamiatku je osadená tabuľa na Židovskom cintoríne vo Zvolene.

Pred pár rokmi bol odovzdaný Park ušľachtilých duší. Predstavte, prosím, čitateľom tento projekt.

Jednou z pilotných spoločných akcií, ktorá priniesla veľké kultúrne obohatenie pre celé mesto, bola rekonštrukcia židovského cintorína vo Zvolene. Podarilo sa nám prakticky zo smetiska urobiť kultúrny priestor.

V roku 1998 sme zrekoštruovali cintorín a slávnostne sme otvorili celý priestor. Návštevníci môžu vidieť zrekonštruovaný náhrobník na masovom hrobe, kde je pochovaných 128 ľudí zastrelených na tomto mieste pred koncom druhej svetovej vojny.

Na vnútornej časti múru cintorína sú osadené mramorové tabule s menami 633 židovských obetí deportovaných do koncentračných táborov vo Zvolene a okolia.

Od roku 1993 každý rok robíme na cintoríne spomienkové trizny. Predstavitelia mesta čítajú sedemdesiat mien z tohto zoznamu a zapalujú sviečky. Celá

akcia má ekumenický charakter. Biskup, dekan, rektor, vikár, kňaz, riaditelia škôl čítajú mená zavraždených židov.

Pred židovským cintorínom sa vybudoval z prostriedkov Izraelskej obchodnej komory na Slovensku sklený monument - „Pamätník ušľachtilých duší“. Je to jediný pamätník na Slovensku, ktorý si pripomína hrdinov - obyvateľov Slovenska, ktorí pomáhali Židom v ťažkých časoch. Podieľali sa na ňom traja autori: Mgr. Art. Paľo Macho, výtvarník Peter Kalmus a Ing. Arch. Peter Abonyi. Pri pamätníku sú pod sklom v troch veľkých „kazetách“ kamienky, ktoré Peter Kalmus rituálne obalil mosadzným drôtom. Jeden kameň za každého deportovaného Žida počas existencie Slovenského štátu. Sklo je osadené medzi kolajnícami so smutnou symbolikou.

Súčasťou pamätníka je „Cesta pokory“, ktorej autorom je Ing. arch. Abonyi. Nachádza sa asi dva metre pod zemou a pripomína hrob. Návštevník unikátneho pietneho miesta prechádza za zvukov pohrebného židovského žalmu až k svetlu na jeho konci.

Pred dvomi rokmi, na návrh Evy Klementovej, sa začali čítať mená Spravodlivých medzi národmi. Som presvedčený, že títo ľudia si zaslúžia nielen byť prečítaní, ale ich mená majú byť vytesané a osadené na múre židovského cintorína vo Zvolene, ktorý by niesol názov „Múr cti“.

Pod záštitou prof. Nižňanského a gen. riaditeľa Pamätníka SNP v Banskej Bystrici pána Mičeva organizujeme v deň trizny konferenciu na tému holokaust. Zúčastňujú sa na nej stredoškólcami so svojimi pedagógmi. Prednášajúci sú odborníci v danej téme, prednášky sú citlivo pripravené pre túto vekovú kategóriu a sú skvelou pomôckou a doplnením učebných osnov pre túto kapitolu našich a svetových dejín.

(Pokračovanie na strane 5.)

Tradícia je v Galante doma

Vnedelu 5. marca tohto roku sa v galantskej modlitebni opäť konalo každoročné stretnutie členov tunajšej náboženskej obce, ale aj súvercov z okolitých miest a zo zahraničia pri príležitosti Zajin adaru, t.j. 7. dňa mesiaca adar, ktorý je dňom narodenia a úmrtia proroka Mojžiša. No zároveň aj významnou epizódou v dejinách galantských Židov.

Okrem spomienky na Mojžiša si Galantania a hostia pripomínajú významného rabína Telča, ktorý tu pôsobil a odpočíva na tunajšom cintoríne. Keď v meste prepukla morová epidémia, Židia všemožne hľadali pomoc. Keď prišli za rabínom Telčom, položil im otázku, či dodržiavajú všetky predpisy a zvyky. Vtedy si uvedomili, že bola prerušená tradícia návštevy a pohostenia v každej židovskej domácnosti. Keď ju obnovili, epidémia ustala. Odytedy sa na Zajin adar dodržiava zvyk, ktorý robí galantskú obec jedinečnou v celom židovskom svete.

Členovia chevra kadiša navštívili dopoludnia každú galantskú rodinu, kde ich čakalo hojné pohostenie. Tento rok sa k nim pridali aj zahra-

niční hostia: predseda Ústredného zväzu náboženských obcí Maďarska András Heisler so svojimi kolegami Andreou Deák a Ákosom Nagyom. Následne sa na cintoríne konalo pietne stretnutie a popoludní bohoslužba a spoločenské posedenie v priestore modlitebne a kultúrnej miestnosti obce. Pozvanie prijali členovia náboženských obcí, ale aj ďalší hostia, medzi nimi predseda ÚZ ŽNO v SR Igor Rintel, tajomník Martin Kornfeld, bratislavský rabín Baruch Myers, ktorý predniesol hesped, rabín Péter Deutsch z budapeštianskeho obvodu Námestia Bethlena, predstavitelia Múzea holokaustu v Seredi a ďalší hostia. Prišli aj rodáci zo zahraničia. Galantania privítali o.i. pána Jožka Katza z

Dublinu s manželkou Renátkou, ktorý v detstve trávil veľa času u svojho galantského strýka Izidora Katza a jeho manželky Edity. V predvečer Zajin adaru pozval všetkých priateľov na milé spoločenské posedenie a „šmúzovanie“ o starých časoch, ale aj o súčasnom živote rovesníkov.

Pri príležitosti 7. adaru, ktorý je zároveň aj dňom chevra kadiša, si účastníci pripomenuli súvercov, ktorí nás opustili v uplynulom roku. Na ich počesť zaznela zádušná modlitba El mole rachamim.

Po oficiálnej časti slávnosti sa už medzi hosťami rozprúdila živá debata, spojená s tradičným pohostením: vajčekom a žemľou zvanou „lábelli“ a rybami v orechovej omáčke z kuchyne pani Blanky Löwingerovej. Zaznela aj tradičná pieseň „Szól a kakas már“ v podaní manželov Wernerovcov, členov Pressburger Klezmer Band.

Bolo nám spolu dobre...dovidenia o rok v Galante! ■

K. Potoková

V duchu našich tradícií – sederový večer v Komárne

Vduchu našich tradícií sa v prvý večer Pesachu 5777 zišli v budove Útulku všetci tí, ktorí si chceli spoločne pripomenúť odchod našich pred-

kov z Egypta. Pri slávnostne prestretom stole v rozšírenej miestnosti Zoltána Wallensteina sledovalo čítanie z hagady viac ako šesťdesiat prítom-

ných zo širšieho regiónu. Sviatočnú liturgiu a spoločnú modlitbu viedol Mihály Riszoványi. Zoznámili sme sa s prvkami sederovej misy a s príbehom, ktorý sa v židovských rodinách a komunitách dedí z generácie na generáciu. Chutnú kóšer večeru priviezli aj tentoraz z Budapešti. Hostí privítal koordinátor Tamás Paszternák a zároveň informoval o blížiacich sa podujatiach.

Deti sa o tradíciách spojených so sviatkom dočítali z farebných publikácií pre najmenších zo série „Zsidongó“.

K úspechu podujatia významnou mieru prispeli vedúci kancelárií. Členovia komunity aktívne pomáhali pri pohostení a upratovaní. ■

PA

Kiduš so Spolkom priateľov J. Schweitzera

Už poldruha desaťročia sa každý druhý piatok večer, po modlitbe Erev šabat, schádza v Dome osvetení Erzsébetváros v Budapešti na Wesselényiho ulici malá spoločnosť. Tvoria ju priatelia a rodinní príslušníci hlavného rabína Józsefa Schweitzera. Tradícia pokračuje aj po smrti hlavného rabína.

Na pozvanie tety Ági, manželky pá-

na hlavného rabína, som sa dňa 21. apríla mohol tejto tridsaťčlennej spoločnosti prihovoriť. Stály hosťiteľ László Hacsek bol práve na dovolenke, prítomných teda privítal Gábor Schweitzer, ktorý bol aj moderátorom večera. Kiduš odriekal Miklós Ébner, ktorého predkovia pochádzajú z Bátorových Kosíh. Po mojej krátkej

prednáške mi prítomní položili množstvo otázok a viacerí si zaspomínali na návštevu nášho Útulku. Bol to príjemný večer plný zaujímavých tém.

Ďakujem za pozvanie a milej spoločnosti želim, aby tradícia založená pánom hlavným rabínom trvala ešte dlho! ■

PT

Rekonštrukcia domu smútku pokračuje

Strecha nad rituálnou smiestnosťou pre omývanie zosnulých v dome smútku bola v dezolátnom stave. Odborníci začali na odstránení závad pracovať pred sviatkom Pesach. Podobne, ako v ďalších častiach budovy, aj tu strechu pozdvihnú, a tým zabezpečia odtekanie dažďovej vody.

Žiaľ, na cintoríne sa na jar zvalilo viac náhrobných kameňov, ich oprava sa uskutoční ku Dňu martýrov. ■

Zomrel János Hofbauer (1922-2017)

V Izraeli zomrel náš verný čitateľ János Hofbauer, ktorý prežil holocaust a pravidelne sa vracal do nášho mesta. Lúčime sa s ním v mene celej komárňanskej náboženskej obce. ■

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo
10103804/5200- OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

Krátke správy

☆ Spravodajcu, Klub Šalom a ŽNO v Komárne podporili: Norbert Horn (Palárikovo), rodina Navon (Izrael), Eva Hanák (Štúrovo) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

☆ V apríli navštívili Útulok študenti Gymnázia L.J.Šuleka. Hostí sprevádzal predseda náboženskej obce Anton Pasternák a František Piczek.

☆ Koncom apríla zavítali do Útľuku bývalí študenti Gymnázia Vörösmartyho v Budapešti. Budovou ich sprevádzali Anton a Zsuzsanna Pasternákovci.

☆ Rekonštrukcia sály Zoltána Wallensteina, spojenej s miestnosťou múzea pokračovala umiestnením vertikálnych žalúzií. Zakrátko budú položené aj nové parkety, tým budú rekonštrukčné práce završené.

☆ Úspešne sme sa uchádzali o podporu našich kultúrnych a turistických podujatí zo zdrojov Nitrianskeho samosprávneho kraja, mesto Komárno podporilo úpravu okolia pamätníka holocaustu na brehu Dunaja.

☆ Zo zdrojov Ministerstva ľudských zdrojov Maďarska sme získali menšiu dotáciu na rekonštrukciu Útľuku.

Izrael 69

Staré mesto v apríli

Deň martýrov a odhalenie pamätníka 2017

Židovská náboženská obec v Komárne touto cestou srdečne pozýva každého na pietny akt pri príležitosti 73. výročia deportácie židovského obyvateľstva z Komárna a okolia, ktorý sa bude konať 11. júna 2017, v nedeľu o 10.30 hodine na židovskom cintoríne v Komárne (Ulica zlatého muža 1).

Slávnostný príhovor: rabín Péter Deutsch

Účinkuje: kantor Anatolij Klavanszkij

O 12. hodine odhalíme pamätník na počesť našich súvercov, ktorých v rokoch 1944-45 postrieli do Dunaja. Pamätník je umiestnený na konci Alžbetinho ostrova za budovou vodárenskej spoločnosti. Príhovor: historik **Zoltán Vági**.

Návštevníkom podujatia poskytneme autobus, ktorý odchádza o 10. hodine pred budovy Útulku na cintorín, o 11.30 hodine z cintorína k pamätníku a po skončení slávnosti späť k Útulku. Preprava autobusom je bezplatná, avšak podmienená registráciou. Registrovať sa môžete do 5. júna na adrese kile@menhaz.sk alebo na telefónnom čísle 7731-224.

Spomínajme spoločne! ■

Možnosť' objednania kóšer pekárenských výrobkov

Kóšer pekárenské výrobky si môžete najbližšie objednať na 11. júna (možnosť' objednania v nedeľu), objednávky je potrebné odovzdať do 7. júna na adrese menhaz@menhaz.sk alebo na telefónnom čísle 7731-224. ■

Zamyslenie redaktora

Je sobota večer, o dva dni privítame Pesach roku 5777. Pomaly sa treba zberať, nájsť v byte všetko kvasené, vybrať maces, pripraviť sa na sederovú večeru, vybrať hagadu, aby sme si aj v tomto roku pripomenuli príbeh odchodu z Egypta.

Aprílové Zamyslenie redaktora teda patrí niekoľkým macesovým odrobinkám z predchádzajúcich štyridsiatich rokov. Živo si spomínam, keď nám v časoch socializmu z Maďarska doručili maces zabalený v bielom papierovom vrecku, kóšer víno vo fľašiach s etiketou zobrazujúcou dvoch mužov nesúcich veľký strapeč hrozna. Otec v kuchyni zatiahol rolety a povedal, že v ten večer sa nemôžeme hrať na dvore, lebo je sederová večer. Sedeli sme za stolom, vajička sme namáčali do slanej vody a zvonka k nám doliehali zvuky sídliska.

Pamätám sa na tvrdé macesové guľky našej komárňanskej starej mamy, ktoré vyskakovali z taniera, na slávnostné príbehy babky z Miškolcu a moje narodeninové torty upečené z macesovej múky.

Hlavou mi prebleskne spomienka na sederovú večeru v budapeštianskej komunite a na prvé komárňanské posedenie v Útulku, keď sme mohli ponúknuť len polievku a macesovú tortu.

Nemôžem zabudnúť na prvý Pesach prežitý v Izraeli, rodinnú návštevu synagógy a večeru v Raanane. A ani na údes, keď som pár dní pred sviatkom zistil, že som si z domu nepriniesol svoju hagadu a v panike som utekal do kníhkupectva blízkeho nákupného centra, aby som ukoristil poslednú hagadu v angličtine.

V čase, keď sa 251. číslo nášho Spravodajcu dostane do tlačiarne, budú už sviatočné dni za nami. Verím však, že si každý z nás zachová pozitívnu macesovú omrvinku z bezkvasných dní roku 2017. ■

PA